

СТРАТЕГІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ США 2015 Р.: НОВІ АКЦЕНТИ І ПРІОРИТЕТИ

Здійснюється порівняльний аналіз Стратегій національної безпеки США 2015 р. і 2010 рр., визначається їхня наступність і відмінність у зв'язку зі змінами міжнародної ситуації останніх років. Висвітлюється бачення другою адміністрацією Б. Обами основних загроз безпеці США і шляхів протидії їм, пріоритетів зовнішньої політики і методів їх реалізації. Особлива увага приділяється інтерпретації агресії Росії проти України як загрози національній безпеці США. Стратегія 2015 р. відкидає ідею про занепад Америки і викладає філософію її глобального лідерства, ґрунтованого на комбінації усіх елементів могутності і розрахованого на довгострокову перспективу. Акцентується важливість організації Америкою колективних дій для вирішення поточних міжнародних криз, протидії транснаціональним проблемам і забезпечення глобального порядку, ґрунтованого на правилах. Найбільш помітною зміною у Стратегії 2015 р. є підхід до Росії. Вона відображає готовність США підтримувати Україну в протидії російській агресії. Проте, згідно з концепцією "стратегічної терпимості й наполегливості", така політика передбачає передусім відновлення міжнародного порядку, що базується на правилах, і розрахована на довгострокову перспективу.

Ключові слова: США, Стратегія національної безпеки, друга адміністрація Б. Обами, агресія Росії проти України.

У лютому 2015 р. вийшла друга і остання Стратегія національної безпеки США за президентства Б. Обами. Це ключовий документ стратегічного планування, який окреслює бачення адміністрацією основних проблем безпеки США і шляхів взаємодії з ними, пріоритетів зовнішньої політики і методів їх досягнення. Виходу Стратегії національної безпеки другої адміністрації Б. Обами очікували раніше, проте швидка зміна міжнародної ситуації, включаючи кризу на Близькому Сході і агресію Росії проти України, обумовила складність підготовки цього документу та затримку його фінального тексту. Суттєві зміни в світі і в самій Америці за останні роки обумовили нові акценти у ньому, порівняно з попередньою Стратегією 2010 р.

Основні положення Стратегії національної безпеки першої адміністрації Б. Обами були проаналізовані нами у монографії, присвяченій постбіполярній політиці США у Східній Азії [1, с. 336-340]. Обговорення Стратегії 2015 р. в Україні обмежалося коментарями на інформаційних сайтах та доповідями на наукових конференціях, зосереджених на інтерпретації у ній агресії Росії проти України, на відміну від усебічного аналізу цього документу в американських експертних колах [2; 3; 4; 5; 8; 9; 10].

Метою даного дослідження є висвітлення зовнішньополітичних пріоритетів другої адміністрації Б. Обами на основі порівняльного аналізу Стратегій національної безпеки США 2015 і 2010 рр., визначення їх наступності та відмінностей у зв'язку зі змінами міжнародної ситуації останніх років. Це дає можливість прогнозувати її рішення в останній період урядування, включаючи протидію російській агресії в Україні.

Стратегія національної безпеки 2015 р. викладена на 29 сторінках, що майже вдвічі менше обсягу Стратегії 2010 р., їхня структура також дещо відрізняється. Основні ідеї цього документу представлено у преамбулі за підписом президента. Якщо Стратегія 2010 р. зосереджена на проблемі відновлення американського лідерства, Стратегія 2015 р. – на його суті та шляхах реалізації.

У 2015 р. преамбула починається з констатації факту, що США сильніші, ніж у 2010 р., і перебувають у кращому становищі, щоб скористатися новими можливостями, захистити свої інтереси у сучасному "ненадійному світі" [6, р. x]. Це пов'язано зі зростанням економічної сили США як основи їхньої національної безпеки і критично важливого джерела міжнародного впливу. Серед досягнень уряду останніх років, які зміцнили міжнародну позицію США: створення з часу "великої рецесії" близько 11 млн. нових робочих місць, зменшення безробіття до найнижчого за останні шість років рівня, перетворення США на світового лідера у видобуванні нафти і газу, завершення двох великих війн в Іраку і Афганістані, відновлення альянсів у Європі й Азії,

володіння збройними силами, могутність, технології і геостратегічне розташування яких не має прецедентів у світовій історії. Наголошується прийняття Америкою своєї "виняткової ролі і відповідальності", її унікальна можливість мобілізувати і вести за собою міжнародну спільноту для протидії викликам глобальній безпеці.

Історичні можливості для США у сучасних умовах пов'язуються з перебалансуванням політики до Східної Азії, перспективами підписання торговельної угоди про Транстихоокеанське партнерство, розвитком відносин з Індією і співробітництвом з Китаєм, збільшенням інвестицій в Африці. Серед найбільш серйозних загроз національній і глобальній безпеці у преамбулі названо насильницький екстремізм, зростання ризику терористичних атак на Америку і її союзників, збільшення загроз у сфері кібербезпеки, агресію Росії, посилення впливу зміни клімату і спалаху інфекційних хвороб [6, р. x]. У 2010 р. це були: насильницький екстремізм, розповсюдження ядерної зброї і матеріалів, зміна клімату, загроза глобального економічного уповільнення, глобальна бідність, конфлікти і заворушення [7, р. xx].

Основні положення, викладені у преамбулі, розвинуті в тексті документу. Через усю Стратегію 2015 р. проходить теза про потребу лідерства США у сучасному світі, оскільки лише у цьому разі може бути гарантована їхня безпека, яка не обмежується кордонами держави. У вступі відзначається існування консенсусу серед різних політичних сил США щодо необхідності американського лідерства; питання полягає тільки в тому, як його реалізувати.

Як зазначається, США здійснюють лідерство з позиції сили. Проте "розумна" стратегія національної безпеки не покладається лише на військову силу. Концепція "розумної сили", що складає основу документу, докладно описана в Стратегії 2010 р. Вона передбачає вдосконалення, збалансування й інтеграцію усіх силових інструментів: оборони, дипломатії, економіки, допомоги з розвитку, внутрішньої безпеки, розвідки, стратегічних комунікацій, потенціалу американського народу і приватного сектора [7, р. 14-16]. У Стратегії 2015 р. йдеться про необхідність продовжувати реалізацію широкомасштабного порядку денного, який використовує усі елементи національної сили, пристосовані до стратегічних ризиків і можливостей, включаючи цінності, власний приклад, цільові економічні санкції та співробітництво з партнерами [6, р. 3-4] з метою формування міжнародної системи, яка слугуватиме взаємним інтересам держав і народів. Викладається концепція "стійкого лідерства", розрахованого на довгострокову перспективу.

Спільною для Стратегій 2010 і 2015 рр. є теза, що США діятимуть одноосібно проти загроз їхнім ключовим інтересам, проте вони значно сильніші у разі ор-

ганізації колективних дій. Свідченням цього, згідно зі Стратегією 2015 р., є організація Америкою коаліції понад 60 партнерів проти Ісламської держави Іраку і Леванту (ІДІЛ) та спільних заходів з європейськими союзниками у застосуванні суворих санкцій проти Росії, щоб примусити її нести відповідальність за свої дії та стримувати її подальшу агресію.

Водночас у Стратегії 2015 р. з'являється нова, порівняно з 2010 р., концепція "стратегічного терпіння і наполегливості" [6, р. xx]. Вона фігурує лише в преамбулі, але її вплив відчутний на увесь зміст. Як зазначається, у сучасному складному світі багато проблем у сфері безпеки не піддаються швидкому і легкому вирішенню. Крім того, якими могутніми не були б США, їхні ресурси і вплив не безмежні. Тому потрібно, хоч це і складно, вибирати пріоритети, не брати на себе непосильні задачі й уникати перенапруження сил, що відбувається, коли рішення приймаються на основі страху.

За аналізом консервативного журналу "Нешнл інтерест", відповідь на питання як Америка повинна реалізувати своє лідерство, у Стратегії 2015 р. знаходиться в рамках визначень "прогресивний реалізм" чи "стратегічна терпимість". Але найбільш вдалими, на думку автора, є термін "підтримка" ("sustainment"), який означає не просто очікування загроз і викликів, а збереження і розбудову могутності США [8].

У вступі до Стратегії 2015 р. зазначається, що сучасне стратегічне середовище дуже мінливе, у світі відбуваються історичні зміни, які триватимуть упродовж десятиліть. Серед них виділяються п'ять основних, у тому числі нові, що виявилися останнім часом і суттєво змінили безпекове середовище.

По-перше, розподіл сили між державами, обумовлений змінами в економічній сфері, став більш динамічним. Такий рух створює як можливості, так і ризики для співробітництва з огляду на міру готовності держав прийняти відповідальність, що узгоджується з їхньою економічною могутністю. Прогнозується, що найбільший вплив на відносини між великими державами в майбутньому матимуть потенціал Індії, зростання Китаю і російська агресія.

По-друге, відбувається зрушення сили поза межі національних держав до субдержавних чи недержавних акторів, як-то мери мега-міст, лідери приватних компаній, сильне громадянське суспільство. Такі тенденції посилюють можливості насильницьких недержавних акторів, особливо у слабких державах, та повернення авторитарних режимів.

По-третє, зростання взаємозалежності глобальної економіки і швидкі технологічні зміни, що безпрецедентним способом поєднують людей, спільноти та уряди, уможливають нові форми співробітництва і водночас обумовлюють їхню спільну вразливість.

По-четверте, боротьба за владу, пов'язана з війною в Іраку 2003 р. і арабськими повстаннями 2011 р., що відбувається усередині держав і між державами, змінює Близький Схід і Північну Африку. Цей процес легкозаймистий, особливо у спільнотах з укоріненим релігійним екстремізмом та в державах, правителі яких відкидають демократичні реформи.

По-п'яте, перетворення США на найбільшого у світі виробника нафти і газу спричинило значні зміни глобального енергетичного ринку. Залежність США від закордонної нафти є найнижчою за останні 20 років і продовжує зменшуватися, проте стурбованість енергетичною безпекою посилюється через залежність Європи від російського природного газу і прагнення Росії використовувати енергію в політичних цілях [6, р. 5].

Стратегія визначає цілі США впливати на усі ці траєкторії, використовувати можливості, які вони створюють, і управляти ризиками, які вони представляють.

Основні національні інтереси США у Стратегії 2015 р., порівняно з 2010 р., залишилися незмінними. Це безпека США, їхніх громадян, союзників і партнерів; сильна, інноваційна і зростаюча економіка США у відкритій міжнародній економічній системі, яка сприяє можливостям і процвітанню; повага до універсальних цінностей всередині держави і в усьому світі; міжнародний порядок, оснований на правилах, з американським лідерством, спрямованим на посилення співробітництва у справі протидії глобальним викликам [6, р. 2]. Відповідно зміст обох документів ділиться на чотири основні частини: безпека, процвітання, цінності і міжнародний порядок. Проте акценти в них розставлені по-різному.

Зміст розділу "Безпека" у Стратегії 2010 р. зосереджений на зміцненні здатності США до внутрішньої стійкості, руйнуванні Аль-Каїди і її підрозділів в Афганістані, Пакистані й усьому світі, уникненні розповсюдження ядерної і біологічної зброї, убезпеченні ядерних матеріалів, сприянні миру, безпеці й можливостям на Великому Близькому Сході, інвестуванні в сильних і здатних партнерів, забезпеченні кібербезпеки [7, р. 17-27]. Стратегія 2015 р. акцентує на зміцненні національної оборони, посиленні внутрішньої безпеки, боротьбі з постійною загрозою тероризму, на здатності попереджати конфлікти і поширення зброї масового знищення, протидії зміні клімату, забезпеченні вільного доступу до спільного простору (кіберпростору, космосу, повітря і океанів, які є артеріями глобальної економіки і громадянського суспільства), посиленні глобальної безпеки у сфері здоров'я [6, р. 7-14]. Скорочення витрат на військові потреби буде припинено. Хоча чисельність армії зменшиться, вона має залишатися домінуючою у кожній сфері. Завдання збройних сил полягає у захисті території США, здійсненні глобальних антитерористичних операцій, гарантуванні безпеки союзників, стримуванні агресії через передове розгортання і залучення.

Порушення Росією суверенітету і територіальної цілісності України у цьому розділі розглядається як міждержавний конфлікт та загроза міжнародним нормам, які з кінця "холодної війни" вважалися непорушними [6, р. 10]. Насправді вони були скоріше результатом ситуації, що склалася на той час, і тепер піддаються перегляду з боку "ревізійністської" Росії.

Більше уваги до Росії у розділі "Міжнародний порядок", який у Стратегії 2015 р. ділиться за регіональною ознакою: продовження перебалансування політики США у Східну Азію і Тихоокеанський регіон, зміцнення альянсу з Європою, пошук стабільності й миру на Близькому Сході та Північній Африці, інвестування в майбутнє Африки, поглиблення економічного і безпекового співробітництва на Американському континенті.

Визнається факт агресії Росії щодо України, яка показує, що європейська безпека, а також міжнародні правила і норми не є гарантованими. Зазначається, що відповіддю на російську агресію є міжнародні зусилля під керівництвом США на підтримку народу України у виборі власної долі, розвитку демократії й економіки, сприяння співпраці Грузії, Молдови й України з США і НАТО для забезпечення своєї оборони, протидія брехливій російській пропаганді, а також посилення американських гарантій союзникам, зміцнення їхньої обороноздатності через тренування, навчання і динамічну присутність США у Центральній і Східній Європі для стримування російської агресії. Співробітництво з Європою в енергетичній сфері має покращити її короткочасну довгострокову енергетичну безпеку. Росія продовжує

ватиме платити значну ціну за свою агресію проти України через санкції та інші заходи. США стримають агресію Росії, будуть пильні щодо її стратегічних можливостей і допоможуть союзникам і партнерам протистояти російському примусу упродовж тривалого терміну, якщо виникне така потреба. Водночас США триматимуть двері відкритими для співробітництва з Росією у сферах спільних інтересів, якщо вона обере інший шлях – мирного співробітництва, який поважає суверенітет і демократичний розвиток сусідніх держав [6, р. 25].

Підхід до Росії складає найбільшу відмінність Стратегії 2015 р., порівняно зі Стратегією 2010 р., у якій викладено плани США поглиблювати співробітництво з Росією як одним з центрів впливу у XXI ст. і сприяти "конструктивному співробітництву" з нею [7, р. 11]. Водночас у Стратегії 2015 р. відсутній окремих розділ, присвячений Росії, російська агресія не фігурує серед восьми основних стратегічних ризиків американським інтересам, пріоритетних для національної безпеки США. Це катастрофічні атаки на територію США чи критичну інфраструктуру; загроза атак проти громадян США за кордоном і їх союзників; глобальна економічна криза що поширення на значну територію економічного уповільнення; розповсюдження і/чи використання зброї масового знищення; глобальний спалах інфекційних хвороб; зміна клімату; руйнування основного енергетичного ринку; загрози безпеці, які асоціюються зі слабкими чи неідеальними державами, уряди яких не мають достатнього контролю за ситуацією, включаючи масові злочини, транснаціональну організовану злочинність, поширення нестабільності на регіон [6, р. 2]. Лише останній пункт у цьому переліку можна віднести до наслідків російської агресії проти України.

Значна увага у вище наведеному переліку приділяється проблемам "нетрадиційної" безпеки, транснаціональним загрозам, протидія яким вимагає колективних дій. До них належать і глобальні економічні процеси, що обумовлює завдання "формування економічного порядку" і нових відносин з державами, економіки яких швидко розвиваються.

Документ підкреслює важливість співпраці США з партнерами: "у взаємозалежному світі не існує глобальних проблем, які можуть бути вирішені без США, але зовсім мало проблем може бути вирішено США наодинці" [6, р. 3]. Звідси акцент на мобілізацію Америки колективних дій, посиленні значення найближчих партнерів і союзників для її національної безпеки.

У вступі до Стратегії 2015 р. зазначається, що вона уникає зосередженості зовнішньої політики навколо єдиної загрози чи регіону, натомість встановлює диверсифікований і збалансований набір пріоритетів, який відповідає статусу США як глобальної держави з інтересами в кожній частині взаємозалежного світу. Новим у цьому документі, порівняно з попереднім, є більша увага до Африки, яка визначається як регіон, що зростає найбільш швидко [6, р. 5].

Якщо пріоритетом Стратегії 2010 р. було перебалансування США до Східної Азії, то у Стратегії-2015 акцент на цьому регіоні відсутній. Натомість зазначається, що США шукають нових можливостей для партнерства й інвестицій в Африці, де здійснено більше капітальних вкладень у сільське господарство і енергетичний сектор, ніж будь-коли.

Нова Стратегія національної безпеки була вперше представлена радником президента з національної безпеки С. Райс в Інституті Брукінгса. За її оцінкою, даний проект є програмою зміцнення основ могутності США і закріплення американського лідерства у XXI ст. з метою підтримки ліберального порядку, сформованого після Другої світової війни, через зміцнення міжнародних правил, альянсів і партнерства у кожній частині світу.

Оцінки С. Райс агресії Росії проти України як загрози безпеці США були більш сильними, ніж у тексті документу. Її охарактеризовано як "огидну і смертельну образу" довготривалим міжнародним законам і нормам. Тому, на відміну від вторгнення в Грузію, коли дії Росії залишилися безкарними, США разом з європейськими союзниками створили коаліцію партнерів по усьому світу, щоб вона заплатила за агресію серйозну економічну і політичну ціну. Цей тиск на Росію посилюватиметься, поки вона не змінить свій курс. Паралельно США продовжуватимуть надавати життєво необхідну економічну підтримку Україні, зміцнюватимуть альянс з Європою, посилюватимуть гарантії союзникам у Східній Європі й інвестиції в модернізацію НАТО [9, р. 11-12].

Водночас С. Райс зазначила, що прогрес не буде швидким і лінійним. Стратегія "стійкого лідерства" розрахована на наступні покоління, її бачення лежить поза кризами сьогодення і спрямоване на побудову світу, яким він може і повинен бути [9, р. 11-12], що відповідає концепції "стратегічного терпіння і наполегливості". Тож суть політичних дебатів у США скоріше не у тому, чи надавати летальну зброю Україні й озброювати сирійських повстанців, а в питанні про природу американського лідерства в майбутньому [9, р. 6]. С. Райс поставила російську агресію проти України та створення ІДІЛ у категорію поточних криз, з якими їй як раднику президента доводиться мати справу кожного дня. Вони, за її оцінкою, "не мають екзистенційного характеру як під час Другої світової чи "холодної" війни. Тож США не повинні віддаватися "алармізму" (тривозі, паніці). Натомість вони мають працювати на майбутнє, що обумовлює перебалансування їхньої політики до регіонів, які визначатимуть курс XXI століття – у Східну Азію, Індію, Субсахарську Африку і Американський континент [9, р. 5-6].

У відповідях на запитання аудиторії стосовно підходів адміністрації до протидії російській агресії проти України, С. Райс знову зазначила, що Росія, яка діє "дуже агресивно і загрозливо", є особливим викликом для США. Тому на неї буде спрямована велика частина зусиль, уваги і ресурсів адміністрації у взаємодії з європейськими союзниками. Водночас вона відзначила інший бік взаємовідносин з Росією – від необхідності дотримуватися зобов'язань стосовно контролю над озброєнням до співробітництва в форматі "P5+1" щодо Ірану, де США і Росія усе ще працюють разом. Тому, навіть в контексті усіх проблем і санкцій проти Росії, адміністрація продовжить співпрацювати з нею у сферах, де це є можливим [9, р. 16, 17].

Позицію С. Райс щодо природи американського лідерства, розрахованого на перспективу, підтримав президент Інституту Брукінгса С. Телботт. За його оцінкою, найбільшою проблемою для США, їхніх партнерів і союзників є не стримування Росії, яка "повернулася" і "рухається у зворотному напрямку шляхами, які викликають стурбованість". Основне завдання полягає у створенні "інклюзивної, кооперативної і дієвої міжнародної системи", яка зможе, між іншим, принести порядок, заснований на правилах, на території, охопленій хаосом – від Східної України до самопроголошеної Ісламської держави [9, р. 2].

Зміст нової Стратегії національної безпеки та її презентація С. Райс, включаючи висновки про потребу уникнення "алармізму" при оцінці агресії Росії проти України, викликали негативну реакцію американських експертів як консервативного, так і ліберального напрямків. За їхньою спільною оцінкою, цей документ далекий від досконалості, його основне значення полягає у відображенні поглядів адміністрації, а не у викладенні програми дій США на міжнародній арені.

За оцінкою експертів консервативних аналітичних центрів "Американський інститут підприємництва" й "Інститут спадщини" Д. Болтона, Н. Гардінера, М. Мейзліха, Стратегія національної безпеки слабка, непереконлива і відірвана від реальності, вона відображає концепцію "лідерства іззаду" ("leading from behind"), що подає світу негативний сигнал і може мати тривалі негативні міжнародні наслідки [2; 3; 5]. Д. Болтон, колишній посол США в ООН, проводить зв'язок між скороченням американських військ в Іраку з 180 тис. у 2009 р. до 15 тис. у 2015 р., представленим у Стратегії як заслуга адміністрації, і посиленням загрози національній безпеці США у зв'язку зі створенням ІДІЛ. Іншим прикладом є стримування російської агресії в Україні. Хоча Стратегія відзначає тісне співробітництво у цьому питанні між США і європейськими союзниками, А. Меркель і Ф. Олланд ведуть активні переговори з Москвою, у той час як Вашингтон залишається на другому плані [2].

Незважаючи на полеміку лібералів з консерваторами щодо концепції "лідерства іззаду", їхні оцінки нової Стратегії національної безпеки багато в чому співпадають. Про це свідчить обговорення цього документу в Раді з міжнародних справ, провідному аналітичному центрі ліберального спрямування, за участю Р. Блеквіла, Д. Девідсон і С. Патріка [4]. У коментарях експертів зазначається відсутність у документі визначених пріоритетів зовнішньої політики США та заходів, завдяки яким можна досягти бажаних цілей. Тобто ця Стратегія, на їхню думку, не вміщує власне "стратегії", а є лише відображенням бачення адміністрації світу. Вона не дає відповіді на питання як допомогти встановити ефективний уряд в Іраку, перемогти ІДІЛ, припинити масові вбивства у Сирії чи примусити Росію піти з України. Відсутність пропозицій як досягти визначених цілей є найбільшим недоліком цього документу.

Адміністрація Б. Обами першою з часу Другої світової війни відкинула концепцію "балансу сил". Стратегія 2010 р. проголосила, що вперше в історії міжнародні справи визначає не геополітична конкуренція, а потреба вирішувати спільні проблеми. Проте світові події, включаючи дії Росії, Китаю, Ірану, Сирії, створення ІДІЛ, на думку Р. Блеквіла, свідчать про помилковість такого підходу. У зв'язку з цим концепція "стратегічної терпимості" й теза С. Райс про необхідність відкидання "алармізму" щодо міжнародних криз, з якими щоденно мають справу США, в сучасних умовах можуть сприяти діям "поганих акторів" на міжнародній арені. Адміністрація зосереджена на попередженні конфліктів, ядерному стримуванні і багатосторонньому залученні на протиположне використанню військових інструментів, щоб не погіршити ситуацію. Тим часом "вікно можливостей" може закритися й уладнати кризу буде значно складніше. Тож існує потреба включитися раніше, щоб не дозволити поточним кризам перерости у великі [4].

Для розуміння нової Стратегії національної безпеки важливо розуміти контекст, у якому вона з'явилася. Аналітики зовнішньої політики США розділилися на два табори в залежності від оцінок ситуації в світі. Представники першої групи бачать руйнування міжнародного порядку і повернення до геополітики. На їхню думку, російська агресія фундаментально змінює європейську безпеку, яка була центральним інтересом США з часу Другої світової війни, відбувається нищення регіонального порядку на Близькому Сході з катастрофічними наслідками, підйом Китаю у Східній Азії створює серйозні виклики для США. Представники другого табору вважають, що США мають справу з різними складними проблемами, але відкидають ідею про повернення до геополітики, що означає зміну правил гри. З їхньої точ-

ки зору США повинні мати справу з кожною кризою окремо, не перебільшуючи її значення. Стратегія національної безпеки 2015 р. свідчить, що президент Обама відносить себе до другого табору.

За аналізом експерта Інституту Брукінгса Т. Райта, у Стратегії 2015 р. Білий дім чітко заявив, що не хоче, щоб його звинуватили у поверненні до геополітики. Через це він заперечує, що майбутнє світового порядку перебуває під загрозою, і тлумачить нинішні міжнародні кризи як поточні, його Стратегія не визначає стратегічних проблем, між якими США повинні вибирати. Найбільш показовим є ставлення до Росії. Хоч документ засуджує російську агресію, на протиположне "залученню" попередньої Стратегії, але не називає її серед основних стратегічних ризиків для американських інтересів. Замість цього розділ, присвячений безпеці, зосереджений на внутрішній безпеці й транснаціональних проблемах, що відображає питання, які мають для президента найбільше значення [10].

Експерти визнають, що бачення Б. Обамою світу суттєво не відрізняється від того, яким воно було у 2008 р., коли він ішов на вибори. Проте його підхід до міжнародних справ значно відрізняється від попередників. Це обумовлено ефектом двох тривалих війн в Афганістані й Іраку, від яких США ще не відійшли, суттєвими змінами в міжнародній системі та глибоким переконанням Б. Обами в потребі реформувати Америку. З одного боку, його прагнення використовувати багатосторонній механізми, систему альянсів і допомогу партнерів є спільним для усіх президентів. Це виражено тезою "діяти з іншими, де можливо і діяти одноосібно, де змушені", яка фігурує в кожній Стратегії національної безпеки США. Що відрізняє Б. Обаму від інших президентів – це "стратегічне терпіння", самостимування, яке, на думку Дж. Девідсон, можна розуміти як пріоритет для нього внутрішніх проблем, прагнення уникнути дій, які відволікатимуть від реформування Америки. Теза про "стратегічне терпіння" не означає прагнення відступити, відмовитися від втручання. Натомість вона означає розуміння, що розв'язання усіх міжнародних проблем вимагає часу, що їх не можна вирішити швидко, як це було зроблено в Іраку, коли вторгнення без довгострокового бачення його наслідків мало руйнівний характер [4].

Отже, здійснений аналіз свідчить, що Стратегія національної безпеки другої адміністрації Б. Обами є логічним продовженням Стратегії його першої адміністрації. Основні національні інтереси США залишилися незмінними. Обидва документи ґрунтуються на визнанні, що безпека США виходить поза межі їхньої території. Обидва обстоюють необхідність глобального лідерства США, утім відмінного від того, яким воно було в минулому. Обидва базуються на концепції "розумної сили". Обидва акцентують на цінностях, на потребі організації Америкою багатосторонніх коаліцій для спільної протидії міжнародним кризам і транснаціональним проблемам безпеки, на забезпеченні глобального порядку, основного на правилах.

Відрізняється передусім "дух" цих документів. Стратегія 2015 р. декларує, що Америка відновила свою могутність, вона залишається єдиною державою світу, здатною реалізовувати функції світового лідера. Через увесь документ проходить ідея про лідерство США, розраховане на довгострокову перспективу. Нова Стратегія більш багатостороння й багатовекторна, ніж попередня. Серед регіональних пріоритетів США новим є акцент на економічних можливостях в Африці. Найбільш помітною відмінністю Стратегії 2015 р. від попередньої є підхід до Росії, що означає завершення "перезавантаження" у американсько-російських відноси-

нах. Адміністрація Б. Обама демонструє готовність надавати Україні довгострокову підтримку в протидії агресії і тиску з боку Росії. Водночас концепція "стратегічної терпимості й наполегливості" свідчить про її прагнення уникнути повернення до геополітичного протистояння великих держав. Урегулювання міжнародних криз бачиться нею в контексті відновлення міжнародних правил і норм, та створення більш дієвої міжнародної системи, у чому і полягає суть американського лідерства.

Список використаних джерел

1. Городня Н.Д. Східна Азія у зовнішній політиці США (1989-2013 pp.): монографія / Н.Д. Городня. – К.: "Прінт-Сервіс", 2014. – 528 с. [Електронна версія]. – Режим доступу: http://library.univ.kiev.ua/ukr/host/viking/db/ftp/books/other/gorodnya_shidny_2014.pdf
2. Bolton, John R. Obama's 'Lead from Behind' Security Strategy Will Plague America for Decades [Electronic Resource]. – Access mode: <http://www.aei.org/publication/obamas-lead-behind-security-strategy-will-plague-america-decades/>
3. Gardiner, Nile. Obama's National Security Strategy Is Weak and Underwhelming [Electronic Resource]. – Access mode: <http://dailysignal.com/2015/02/06/obamas-national-security-strategy-weak-underwhelming/>
4. Media Conference Call: The 2015 National Security Strategy (Audio). February 10, 2015 [Electronic Resource]. – Access mode:

<http://www.cfr.org/grand-strategy/media-conference-call-2015-national-security-strategy-audio/p36108>

5. Meizlish, Max. Obama's National Security Strategy Favors Wishful Thinking Over Reality [Electronic Resource]. – Access mode: <http://dailysignal.com/2015/02/12/obamas-national-security-strategy-favors-wishful-thinking-reality/>

6. National Security Strategy. The White House, February 2015. – Washington D.C., 2015. – 29 p. [Electronic Resource]. – Access mode: http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy.pdf

7. National Security Strategy. The White House, May 2010. – Washington D.C., 2010. – 52 p. [Electronic Resource]. – Access mode: https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf

8. Stokes, Jakob. Obama's National Security Strategy: A Policy of 'Sustainment' [Electronic Resource]. – Access mode: <http://nationalinterest.org/feature/obamas-national-security-strategy-policy-sustainment%E2%80%99-12202>.

9. The Brookings Institution. The United States National Security Strategy. Washington, D.C., Friday, February 6, 2015 [Electronic Resource]. – Access mode: <http://www.brookings.edu/events/2015/02/06-us-national-security-strategy-rice>

10. Wright, Thomas. Interpreting the National Security Strategy. February 6, 2015 [Electronic Resource]. – Access mode: http://www.brookings.edu/blogs/up-front/posts/2015/02/06-interpreting-the-national-security-strategy?hs_u

Надійшла до редколегії 03.11.14

Н. Городня, канд. іст. наук, доц.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

СТРАТЕГИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ США 2015 г.: НОВЫЕ АКЦЕНТЫ И ПРИОРИТЕТЫ

Осуществляется сравнительный анализ Стратегий национальной безопасности США 2015 и 2010 гг., определяются их преемственность и различия в связи с изменениями международной ситуации. Раскрывается видение второй администрации Б. Обамы основных проблем безопасности США и способов противодействия им, приоритетов внешней политики и методов их реализации. Особое внимание уделяется интерпретации агрессии России против Украины как угрозы национальной безопасности США и стратегии противодействия ей.

Стратегия 2015 г. отбрасывает идею об упадке Америки и представляет философию ее глобального лидерства, основанного на комбинации всех элементов силы и рассчитанного на длительную перспективу. Акцентируется важность организации Америки коллективных действий государств для урегулирования международных кризисов, противодействия транснациональным проблемам и обеспечения глобального порядка, существующего по правилам.

Наиболее заметное отличие Стратегии 2015 г. от предыдущей – изменение подходов к России. Она отображает готовность США поддерживать Украину в противодействии агрессии и давлению России в течение длительного периода. В соответствии с концепцией "стратегической терпимости и настойчивости" такая стратегия избегает возвращения к геополитике и нацелена на формирование более эффективной международной системы, основанной на правилах.

Ключевые слова: США, Стратегия национальной безопасности, вторая администрация Б. Обамы, агрессия России против Украины.

N. Gorodnia, Ph.D., associate professor

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE 2015 U.S. NATIONAL SECURITY STRATEGY: NEW EMPHASES AND PRIORITIES

The paper provides comparative analysis of 2015 and 2010 National Security Strategies (NSS) of the United States, and defines their continuity and distinctions due to recent changes in international situation. It reveals the second Barack Obama's administration's vision of primary threats to the U.S. national security and the ways to address them, its foreign policy priorities and the tools of their implementation. The research highlights the interpretation of Russia's aggression against Ukraine as a threat to the U.S. national security.

The 2015 NSS rejects an idea of America's decline and presents a philosophy of a global long-term American leadership, based on combination of all elements of its power. It underlines the significance of collective actions under the U.S. leadership to address transnational issues and current international crises, and ensure a global rule-based order. The most distinctive feature of the 2015 NSS is its approach to Russia. It reveals the U.S. readiness to support Ukraine in its resistance to Russia's aggression. However, according to "strategic patience and persistence" concept, it is a long-term policy, which requires the restoration of rule-based international order under the U.S. leadership.

Key words: the United States of America, National Security Strategy, the second Barack Obama administration, Russia's aggression against Ukraine.

УДК 930, 1 (477. 4) "1917/1921"

О. Житков, канд. іст. наук, доц., докторант
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ІСТОРИКИ ПРО ВИТОКИ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕФОРМ 1917–1921 РР. В НАДДНІПРЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

У статті проаналізовано праці вітчизняних і зарубіжних істориків, присвячені висвітленню аграрних відносин в Наддніпрянській Україні у другій половині XIX – на початку XX ст. Підбито підсумки історіографічного дослідження економічного становища селянства, обставин формування соціальних передумов здійснення земельних реформ в українському селі 1917–1921 рр.

Ключові слова: історіографічні дослідження, соціальна історія, селянство, аграрні реформи.

Аграрно-селянська тематика в українській історіографії примітна зміною методологічних орієнтирів. Відійшли в минуле радянські ідеологічні кліше і схеми, по-

будовані на визнанні "руйнівного" впливу ринкових відносин на селянське господарство, потрактування характеру реформи 1861 року як побічного продукту револю-